LEGISLAȚIA VAMALĂ A REPUBLICII MOLDOVA LA MOMENTUL PROCLAMĂRII INDEPENDENȚEI; ASPECTELE ISTORICE DE APARIȚIE ȘI TENDINȚELE DE EXTINDERE ȘI DEZVOLTARE A ACESTORA ÎN CADRUL ASOCIERII CU UNIUNEA EUROPEANĂ

CUSTOMS LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA AT THE TIME OF THE DECLARATION OF INDEPENDENCE; HISTORICAL ASPECTS AND THEIR TRENDING AND DEVELOPMENT TRENDS IN THE FRAMEWORK OF THE ASSOCIATION WITH THE EUROPEAN UNION

MAIMESCU Sava, ***doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova***

Summary

The article analyzes the process of institutionalization and consolidation of the customs system in the Republic of Moldova. The research includes highlighting the legislative-normative acts in the field at the time of declaration of independence (USSR Customs Code), followed by analysis of organic laws adopted and implemented by national institutions, and finalizes the assessment of recent rules governing or to regulate customs.

Keywords: *customs legislation; state border; customs border; internal customs border; external customs border; free economic zones; zolene of free entrepreneurship; free zones; free economic subareas; free entrepreneurship subzones; free subzones; customs warehouses; organic customs law; land customs border; customs border in airspace, underground customs border.*

La momentul proclamării independenței Republicii Moldova pe teritoriul național al Republicii Moldova funcționau în regim non-stop următoarele instituții vamale:

- Vama Ungheni dislocată în orașul Ungheni, prin care peste frontiera de stat, frontiera vamală se deplasa transportul feroviar de mărfuri, încărcături, obiecte, valori, bunuri inclusiv containere cu conținutul trimiterilor poștale internaționale, cât și trenurile internaționale care transportau pasageri pe direcția statelor balcanice, Grecia, Bulgaria, România către URSS și invers. În componența vamei Ungheni la acel moment alcătuiau personalul scriptic circa 80 de persoane.

- Vama Leușeni dislocată lângă satul Leușeni, în componența căreia era inclus Postul Vamal "Prut", prin care se transportau peste frontiera vamală a statului cu transportul auto specializat mărfuri, încărcături, obiecte, valori, bunuri, pasageri (persoane fizice).

Independenta de stat__conf 26_08_21+.indd 264 23.06.2022 10:38:02

- Vama Chișinău, în componența căreia se includea Postul Vamal Tiraspol cât și Postul Vamal Bălți. Vama Chișinău avea în competența sa: verificarea poștei internaționale; verificarea încărcăturilor, obiectelor, valorilor care erau expediate către depozitele vamale aflate pe în cadrul teritoriului Republicii Moldova, inclusiv a încărcăturilor diplomatice și a celor consulare. În componența Vamei Chișinău activau circa 50 de persoane.

Fiind proclamată și recunoscută ca țară liberă și independentă, Republica Moldova a continuat să aplice pe întregul ei teritoriu legislația vamală a fostei URSS după cum urmează:

- Codul Vamal al URSS din 1964 [1], fiind adoptat la 5 mai 1964 prin Decretul Prezidiumului Sovietului Suprem al URSS, care era aplicat pe segmentul frontierei de stat a fostei URSS pe sectorul de frontieră Republica Moldova către România pe un sector de frontieră de stat cu o lungime de 664 km, instituită conform Acordului de Marcare a frontierei de stat a URSS cu România la 15 august 1946 [2].

Codul de legi vamale din 1964 era alcătuit din trei părți, zece capitole și o sută douăzeci de norme juridice. Partea a III-a a Codului Vamal din 1964, articolele 96-120 prevedeau formularea conceptului de contravenții vamale, în special a infracțiunii de contrabandă, cât și a aplicării acestora de către organele vamale a sancțiunilor în adresa subiecților activității vamale de către organele vamale pentru încălcarea reglementărilor vamale, inclusiv a comiterii contrabandei, după cum și a aplicării mecanismului juridic de confiscare a obiectelor materiale ale contrabandei cu transmiterea acestora în posesia statului.

Codul Vamal al URSS din 5 mai 1964 aplicabil la momentul proclamării independenței Republicii Moldova avea putere legislativă pe întregul sector de frontieră de stat a Republicii Moldova cu România până la 26 martie 1991 [3], când a fost adoptat un alt Cod Vamal al URSS fiind aplicabil nu numai pe sectorul de frontieră a Republicii Moldova cu România, ci și pe întregul teritoriu al Republicii Moldova pe care la acel moment erau deschise și funcționau depozitele vamale cât și conceptul despre zonele economice libere; zonele antreprenoriatului liber.

Codul Vamal al URSS din 26 martie 1991 alcătuit din nouă secțiuni, șase capitole și o sută treizeci și opt de norme juridice, dispunea de puterea juridică mult mai pronunțată în adresa instituțiilor vamale fiind recunoscute în bază legislativă organele vamale ca organe de ocrotire a normelor de drept.

Conform prevederilor normelor juridice indicate în Codul Vamal al URSS din 1991, în care a fost inclus în premieră conceptul de frontieră vamală, instituțiile vamale de pe întregul ei teritoriu, inclusiv pe teritoriul Republicii Moldova erau considerate ca organe de ocrotire a normelor de drept cu dreptul de a

Independenta de stat__conf 26_08_21+.indd 265 23.06.2022 10:38:03

înfăptui activitatea operativă de investigații asupra încălcării regulilor vamale, inclusiv de a înfăptui urmărirea penală preliminară pe componența de infracțiune de contrabandă și a altor infracțiuni care pot fi comise de către persoanele fizice, persoanele juridice la trecerea acestora peste frontiera vamală a statului.

Codul Vamal al URSS din 1991 a inclus în structura sa, capitolul trei, art. 101, conceptul „cercetarea penală preliminară" cât și conceptul infracțiuni vamale – contrabanda, inclusiv conceptul "livrărilor supravegheate". Menționăm că conform prevederilor normei juridice stipulate la art. 102 din Codul Vamal al URSS din 1991 metoda "livrării supravegheate" se înfăptuiește de către organele vamale ale statului cu acordul organelor superioare de drept din țară în special organele Procuraturii Generale.

Codul Vamal al URSS din 26 martie 1991 art. 113 a inclus în structura sa și conceptul de „expertiză vamală" asupra mărfurilor, încărcăturilor, unităților, mijloacelor de transport, a altor bunuri materiale trecute ilegal peste frontiera vamală a statului. Codul Vamal al URSS din 26 martie 1991 art. 135 a inclus în structura sa, la fel în premieră și conceptul „licitațiilor vamale".

La momentul proclamării independenței Republicii Moldova, pe teritoriul vamal al Republicii Moldova era aplicabilă și Legea tarifului vamal al URSS din 1961 [4], lege organică specială în comerțul cu mărfurile care se aflau pe intrare/ieșire în/din țară, care a activat până în 1991, în care era stipulată întreaga listă de mărfuri care erau transportate peste frontiera vamală a Republicii Moldova atât la intrare, cât și la ieșire din Republica Moldova. Legea tarifului vamal din 1961 a fost aplicată pe teritoriul Republicii Moldova de către organele vamale până la elaborarea legii despre tariful vamal al URSS din 1991.

Concomitent cu adoptarea Codului Vamal al URSS din 26 martie 1991, a fost adoptată și Legea tarifului vamal a URSS [5], care a fost aplicabilă pe teritoriul Republicii Moldova până în anul 1997, când a fost adoptată Legea tarifului vamal a Republicii Moldova [6].

Legea tarifului vamal al URSS, adoptată în una și aceeaș lectură cu Codul Vamal al URSS, conform căreia se înfăptuia vămuirea mărfurilor, trecute, transportate peste frontiera de stat – frontiera vamală a URSS, au fost aplicate pe teritoriul vamal al Republicii Moldova până la adoptarea primului Cod Vamal al Republicii Moldova nr. 1380 din 09.03.1993 [7].

Conform prevederilor Codului Vamal al URSS, la acel moment organele vamale ale statului au devenit organe de investigație operative în domeniul vamal cât și înfăptuire și cercetare penală preliminară cu dreptul de a intenta cauzele penale pe infracțiunea de contrabandă și eschivare de la achitarea plăților vamale în adresa subiecților activității vamale care se deplasau peste frontiera vamală a statului.

Independenta de stat__conf 26_08_21+.indd 266 23.06.2022 10:38:03

Codul Vamal al URSS din 1991 a fost aplicat pe întregul teritoriu vamal al Republicii Moldova până în anul 1993 când a fost adoptat primul Cod Vamal a Republicii Moldova nr. 1380 din 09.03.1993.

Imediat după proclamarea independenței Republicii Moldova, de către Președintele Republicii Moldova d-nul Mircea Snegur a fost emis Decretul nr.189 din 03.09.1991 [8] prin care instituțiile vamale aflate pe teritoriul vamal al Republicii Moldova au trecut din subordonarea fostei URSS în subordonarea autorităților statale ale Republicii Moldova.

Datorită eforturilor depuse de către directorul general al Vămii Moldovei, condus de către d-nul Hioară Gheorghe, doctor în drept, profesor universitar, a fost adoptat primul Cod Vamal al Republicii Moldova nr. 1380 adoptat la 09.03.1993.

Conform Codului Vamal al Republicii Moldova nr. 1380 adoptat la 09.03.1993, organelor vamale ale Republicii Moldova le-a fost atribuită competența de intentare a cauzelor penale pe cauzele penale de contrabandă cât și pe cauzele de eschivare de la achitarea plăților și taxelor vamale. Imediat după adoptarea Codului Vamal din 1993, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat cu titlu de urgență Legea cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova în care a fost relatată întreaga frontieră de stat a Republicii Moldova, atât pe sectorul de frontieră moldo-român de 664 km, cât și sectorul de frontieră de stat a Republicii Moldova cu Ucraina, inclusiv „sectorul transnistrean" cu lungime totală de frontieră de stat a Moldovei de 1222 km [9].

Codul Vamal al Republicii Moldova din 1993 a fost aplicat în practica organelor vamale ale Republicii Moldova până în anul 2000 când a fost adoptat al doilea Cod Vamal al Republicii Moldova nr. 1149-XIV din 20.07.2000, alcătuit din 325 de norme juridice vamale, actualmente aflat în vigoare pe întregul teritoriu vamal al Republicii Moldova.

Conform prevederilor Codului Vamal nr. 1149-XIV din 20.07.2000, organele vamale ale Republicii Moldova sânt organe de activitate operativă de investigații, urmărire penală cât și organe de a înfăptui livrările supravegheate în scopul prevenirii infracțiunii de contrabandă, a eschivării de la achitarea taxelor vamale, a altor infracțiuni de caracter transfrontalier.

În scopul perfecționării și adoptării cât mai pe larg a legislației în domeniu vamal, autoritățile statale din Republica Moldova au elaborat și adoptat Legea organică specială cu privire la reglementarea valutară pe teritoriul vamal al Republicii Moldova [10]. Conform prevederilor Legii organice speciale cu referire la reglementarea valutară, organelor vamale din Republica Moldova li se permitea verificarea și supravegherea a întregului flux de mijloace bănești, valută, valori valutare, inclusiv documente de plată a acestora la introducerea acestora în țară, fie la scoaterea acestora din țară cu împuternicirea organelor

Independenta de stat__conf 26_08_21+.indd 267 23.06.2022 10:38:03

vamale de a aplica și sancțiuni în adresa subiecților care ar fi încălcat normele juridice legale de trecere a mijloacelor bănești, valorilor valutare peste frontiera vamală a statului.

Legea organică valutară vamală în cauză, însă nu include conceptul juridic al declarării, cât și a modalității declarării mijloacelor bănești, a valutei, valorilor valutare, documentelor de plată înfăptuită de către persoanele fizice, persoanele juridice aflate în trecere peste frontiera vamală a statului, ceea ce noi considerăm o lacună gravă admisă de legiuitor la adoptarea Legii valutare în cauză, care noi considerăm că urmează a fi elucidată și completată cu o normă juridică legală în care să fie inclus conceptul declarării mijloacelor bănești așa cum e prevăzută în legislația valutară din statele Uniunii Europene.

Situația reală la frontiera de stat a Republicii Moldova, în special pe sectorul frontierei de stat cu Ucraina a generat adoptarea celei de-a doua legi organice speciale cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova [11], sectorul acesteia fiind demarcat cu semne vizibile speciale conform practicii internaționale demarcării frontierei de stat cu excepția sectorului Transnistriei.

Legislatorul Republicii Moldova, acordând încredere cât și împuterniciri legale organelor vamale la înfăptuirea măsurilor de activitate operativă de investigație atât pe frontiera vamală internă a statului, cât și pe frontiera vamală externă a statului, în special pe sectorul transnațional și internațional în care circulă transporturile ce transportează mărfuri, încărcături, obiecte, mijloace bănești, bunuri, inclusiv pasageri, care fie că au trecut sau urmează să se deplaseze peste frontiera vamală a statului, le-a atribuit organelor vamale din Republica Moldova dreptul de a fi subiect al activității operative de investigație [12] pe frontiera vamală internă, pe frontiera vamală externă a statului Republica Moldova.

Autoritățile statale din Republica Moldova, dat fiind faptul că Republica Moldova a devenit membru plenipotențial al Organizației Mondiale a Comerțului [13], dar și semnând acordul de asociere cu Uniunea Europeană [14], a început elaborarea unui al treilea Cod Vamal al Republicii Moldova adoptarea căruia a fost finalizată către a doua jumătate a anului 2021 [15].

Analizând în ansamblu noul Cod Vamal al Republicii Moldova din 2021 întocmit de Guvernul Republicii Moldova, ajungem la concluzia că Codul Vamal de rând al Republicii Moldova este unul voluminos, alcătuit din 427 de norme juridice (titluri, capitole), care includ în sine întreaga listă de norme juridice materiale, măsuri de procedură vamală, cât și aplicarea acestor norme juridice de către subiecții activității vamale la trecerea persoanelor fizice, persoanelor juridice, inclusiv la transportarea mărfurilor, încărcăturilor, valorilor peste frontiera vamală a statului.

Independenta de stat__conf 26_08_21+.indd 268 23.06.2022 10:38:03

Analizând partea structurală, cât și conținutul Codului Vamal ce urmează a fi aplicat începând cu 01.01.2022, ajungem la concluzia că în voluminosul Cod Vamal al Republicii Moldova sânt omise includerea unui șir de norme juridice materiale care în opinia noastră urmează în mod obligatoriu a fi incluse în actualul Cod Vamal al Republicii Moldova ce urmează a fi aplicat începând cu 01.01.2022. Astfel constatăm că în art. 5 Cod Vamal al Republicii Moldova sunt fixate doar noțiunile principale, total la număr 73 de noțiuni, însă nu sânt indicate în norma juridică respectivă noțiunile speciale, care sunt un element principal fără de care nu se poate înfăptui activitatea vamală calificată, zi de zi și fără întrerupere, practicată și înfăptuită de funcționarii organelor vamale.

În opinia noastră, nu este pe deplin și nici atât de reușit determinată și apreciată, conform art. 4 Cod Vamal, noțiunea de teritoriu vamal și frontiera vamală a Republicii Moldova. Norma juridică stipulată în art. 4 a Republicii Moldova urmează a fi completată cu termenul de frontiera vamală subterană. În norma juridică prevăzută de art. 5 din Codul Vamal, urmează în opinia noastră să fie incluse și noțiunile speciale alături de cele generale în care să fie indicate întreaga listă de încărcături, obiecte, valori, bunuri, alte bunuri materiale, în special mijloacele bănești (numerarul), indiferent din care țară parvin, cât și documentele bancare care însoțesc mijloacele bănești aflate în posesia pasagerilor în cazul trecerii acestora peste frontiera vamală a statului.

La Capitolul „înfăptuirea controlului vamal", nu sunt incluse formele și tipurile de control vamal, aplicate în adresa persoanelor juridice, persoanelor fizice, inclusiva întregii liste de transportatori naționali și internaționali care se deplasează peste frontiera vamală a statului.

La capitolul înfăptuirea controlului vamal asupra pasagerilor (persoanelor fizice), nu sunt indicate tipurile și formele controlului vamal care ar putea fi supuși pasagerii aflați în trecere peste frontiera vamală a statului, cât și nu sunt stipulate tipurile și formele controlului vamal asupra bagajelor, coletelor, pachetelor care sânt proprietate a persoanelor care se deplasează peste frontiera vamală a statului, fie că persoanele în cauză încredințează altor persoane fizice să treacă peste frontiera vamală a statului bagajele, bunurile, valorile ce le aparțin altor persoane care nu se deplasează peste frontiera vamală a statului.

Nu este corect stipulat în Codul Vamal actual concept „controlului vamal corporal" a pasagerilor care au fost deja supuși controlului vamal, însă reprezentantul de la linia de control a organului vamal de frontieră vamală externă a statului a ajuns la părerea înfăptuirii controlului vamal corporal al pasagerului. La fel nu este indicat în Codul Vamal al Republicii Moldova din 2021 despre forma actului administrativ prin care să oblige persoana juridică, în special persoanele fizice de a reîntoarce în țară obiecte de valoare culturală admise la

Independenta de stat__conf 26_08_21+.indd 269 23.06.2022 10:38:03

scoaterea din țară sub obligațiunea de a fi reîntoarse în Republica Moldova – locul, țara în care își au înregistrarea în patrimoniul cultural al Republicii Moldova. Nu este stipulat în Codul Vamal al Republicii Moldova din 2021 concepția despre statutul obiectelor de valoare culturală aflate în stânga Nistrului, care de fapt fac parte din patrimoniul cultural integru al Republicii Moldova.

Nu este stipulat în Codul Vamal al Republicii Moldova, la nivel de normă juridică materială care ar fi normele juridice care i-a dat dreptul persoanei fizice, conducătorul unității de transport care transportă peste frontiera vamală a statului bagaje neînsoțite ce aparțin cetățenilor Republicii Moldova aflate peste hotare la muncă, sau care primesc de la cetățenii Republicii Moldova aflați în străinătate bagajele, bunurile materiale pentru a le transporta și transmite familiilor acestora aflate în Republica Moldova.

În Capitolul IV „Controlul persoanelor și a bagajelor " din Codul Vamal al Republicii Moldova nu este stipulat despre conceptul declarării, care în opinia noastră este o greșeală gravă care îl lipsește pe pasager de norma juridică constituțională de a declara în forma prevăzută de legislație obiectele, valorile bunurile, mijloacele bănești aflate în posesie, obiectele de uz personal, obiectele de necesitate personală pe care firesc le posedă persoana indiferent de direcția de deplasare peste frontieră, fie pe intrarea sau ieșirea din țară. În capitolul dat, la fel, nu este corect formulat conceptul de „control corporal", care adesea ori, după cum demonstrează practica activității vamale din Republica Moldova, adesea ori generează abuzuri de serviciu, îngrădirea dreptului la libera circulație a pasagerului respectiv din partea funcționarilor vamali către persoanele ce se deplasează peste frontiera vamală externă a statului în scopuri personale.

Suntem de părerea, înaintând totodată și propunerea ca norma juridică prevăzută în art. 370 Cod Vamal din 2021, „controlul corporal" să fie formulat în așa măsură ca să i se fie respectate drepturile și libertățile la libera circulație, deci să fie formulat în altă redacție. La fel suntem de părerea ca în redacția nouă a art. 370 Cod Vamal al Republicii Moldova din 2021 să fie inclus în mod obligatoriu temeiul juridic și motivele înfăptuirii controlului vamal corporal asupra pasagerilor, persoanelor fizice aflate în trecere peste frontiera vamală a statului, pe ambele direcții, adică intrare în țară, ieșire din țară, inclusiv asupra persoanelor aflate în tranzitul vamal internațional de persoane, pasageri aflați temporar pe teritoriul național vamal al Republicii Moldova.

La fel considerăm că în Codul Vamal al Republicii Moldova din 2021, la Capitolul „Activitatea specială de investigații și de urmărire penală a Serviciului Vamal", să fie extinsă concepția (competența organelor de urmărire penală în domeniul vamal al Serviciului Vamal), nu doar la cazurile de contrabandă și eschivarea de la plățile vamale, dar și la infracțiunile economice comise în

Independenta de stat__conf 26_08_21+.indd 270 23.06.2022 10:38:03

sfera activității economice externe a statului [16], cât și la infracțiunile adiacente care, atât teoretic, cât și practic au fost descoperite de către ofițerii de investigație operativă din organele vamale, cât și de ofițerii de urmărire penală din organele vamale pe parcursul înfăptuirii urmăririi penale.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. A se vedea: Таможенный кодекс СССР, 1964, arhiva vamei Leușeni, Republica Moldova, 1990.
2. Arhiva Punctului de Control și Trecere a Frontierei „Leușeni", Republica Moldova, 1999.
3. A se vedea: Таможенный кодекс СССР, 1991, arhiva vamei Leușeni, 2000.
4. A se vedea: Закон о таможенном тарифе СССР, 1961, arhiva vamei Leușeni, 2000.
5. A se vedea: Таможенный кодекс СССР, 1991, arhiva vamei Leușeni, 2000. https://museum.customs.gov.ru/folder/94299
6. Legea tarifului vamal a Republicii Moldova din 1997, arhiva vamei Leușeni, 2000.
7. Codul Vamal al Republicii Moldova nr. 1380 din 09.03.1993, arhiva vamei Leușeni, 2000.
8. Decretul Președintelui Republicii Moldova nr.189 din 03.09.1991, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 009 din 30.09.1991.
9. Legea cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova nr. 108 din 17.05.1994, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 12 art. nr. 107 din 03.11.1994.
10. Legea privind reglementarea valutară nr. 62 din 21.03.2008, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 127-130 art. 496 din 18.07.2008.
11. Legea cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova nr. 215 din 04.11.2011, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 75-80 art. 243 din 20.04.2012.
12. Legea privind activitatea specială de investigații nr. 59 din 29.03.2012, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 113-118 art. 373 din 08.06.2012.
13. Legea pentru aderarea Republicii Moldova la Organizația Mondială a Comerțului nr. 218 din 01.06.2001, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 59-61 art. 397 din 07.06.2001.
14. Acordul de asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, semnat la 28 iunie 2014 la Bruxelles.
15. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 484 din 08.07.2020, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 165-176 art. 583 din 10.07.2020.
16. Legea pentru aderarea Republicii Moldova la Convenția internațională privind asistența administrativă reciprocă pentru prevenirea, investigarea și reprimarea infracțiunilor vamale nr. 275 din 21-06-2001, Monitorul Parlamentului Republicii Moldova nr. 78-80 art. 580 din 12.07.2001.

Independenta de stat__conf 26_08_21+.indd 271 23.06.2022 10:38:03